

Давидченко І.

– кандидат педагогічних наук, керівник навчального відділу, викладач кафедри української лінгвістики, літератури та методики навчання Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

УДК 378.011.3-051:373.2: [81'1: 005/336/2] (043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ**

У статті подано розгляд формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивної компетентності. Спираючись на структуру інклюзивної компетентності майбутнього вихователя дошкільної освіти, виділено наступні компоненти: когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти. Система інклюзивної освіти спрямована на реалізацію принципів демократії, гуманізму, справедливості, індивідуального підходу до всіх учасників освітнього процесу, особливо до дітей з особливими освітніми потребами.

***Ключові слова:** лінгвокультурологічна компетентність, інклюзивна освіта, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти.*

Давидченко І.

– кандидат педагогических наук, руководитель учебного отдела, преподаватель кафедры украинской лингвистики, литературы и методики обучения Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета

**ФОРМИРОВАНИЕ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ
КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ УЧРЕЖДЕНИЙ**

ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УСЛОВИЯХ ИНКЛЮЗИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

В статье представлено рассмотрение формирования лингвокультурологической компетентности будущих воспитателей учреждений дошкольного образования в условиях инклюзивной компетентности. Опираясь на структуру инклюзивной компетентности будущего воспитателя дошкольного образования, выделены следующие компоненты: когнитивный, деятельностный и личностный компоненты. Система инклюзивного образования направлена на реализацию принципов демократии, гуманизма, справедливости, индивидуального подхода ко всем участникам образовательного процесса, особенно к детям с особыми образовательными потребностями.

***Ключевые слова:** лингвокультурологическая компетентность, инклюзивное образование, будущие воспитатели учреждений дошкольного образования, когнитивный, деятельностный и личностный компоненты.*

Davydchenko I.

*- candidate of pedagogical sciences,
teacher of the Department of Ukrainian Linguistics,
literature and teaching methods*

*Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy»
of Kharkiv Regional Council*

FORMATION OF LINGUOCULTURAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PRESCHOOL INSTITUTIONS IN THE CONDITIONS OF INCLUSIVE COMPETENCE

The article considers the formation of linguocultural competence of future preschool educators in the conditions of inclusive competence. Based on the structure of inclusive competence of the future preschool educators, there are distinguished the following components: cognitive, activity and personal components. The system of inclusive education refers at realizing the principles

of democracy, humanism, justice, individual approach to all participants in the educational process, especially to children with special educational needs.

Key words: linguocultural competence, inclusive education, future educators of pre-school educational institutions, cognitive, activity and personality components.

Постановка проблеми. Особливості розвитку та формування готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності є досить актуальною проблемою, оскільки для жодної іншої професії не висувається таких вимог до людини, як професія педагога, учителя, вихователя. Вихователь закладів дошкільної освіти є головною постаттю. Саме від його професійності залежить інтелектуальне, духовне, соціальне, емоційне становлення особистості дітей дошкільного віку.

Сучасний етап інноваційного розвитку суспільства визначається формуванням нового погляду на місце людини в соціумі. Освіта набуває характеристик загальності, доступності, рівності. У межах міжнародного руху «Освіта для всіх», ініційованого ЮНЕСКО, першочерговим завданням суспільного розвитку стає забезпечення кожного правом на задоволення освітніх потреб, отримання якісної базової освіти. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема задоволення освітніх потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку [3].

На сучасному етапі розвитку суспільства важливого значення набуває проблема інклюзивної освіти, зокрема дошкільної. Це пов'язано, насамперед, з тим, що число дітей, які мають психофізичні розлади, значно зростає, крім того, простежується тенденція до виявлення психофізіологічних порушень у кожній окремій дитині. Наше суспільство зобов'язане дати можливість кожній дитині, незалежно від її потреб та інших обставин, повністю реалізувати свій потенціал. Інклюзивна

форма освіти дозволяє цим дітям навчатися у загальноосвітніх закладах, поряд із звичайними дітьми. Вихователь здійснює навчання і виховання всіх дітей, використовуючи принцип індивідуально-диференційованого підходу. Таким чином забезпечується соціалізація дітей та їх розвиток.

Аналіз останніх досліджень. Продуктивний підхід до аналізу питань підготовки вихователів для дошкільних установ та осмислення процесів модернізації дошкільної освіти в Україні вбачаємо в працях Г. Беленької, З. Борисової, Е. Вільчковського, Н. Гавриш, Н. Денисенко, І. Дичківської, В. Ждан, Є. Ігнатєвої, Е. Карпової, О. Кучерявого, Т. Поніманської тощо.

Проте, аналізуючи наукові дослідження українських учених, ми дійшли висновку, що їх теоретичні та методичні праці з проблеми інклюзивної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в дошкільних закладах є недостатньо розробленими у педагогічній теорії, носять частковий характер, а всі сучасні наукові джерела присвячені лише питанням інклюзивної освіти дітей шкільного віку, тому вони не знайшли належного відображення у практичному застосуванні в дошкільній освіті. На нашу думку, відсутність впровадження інклюзивної освіти у дошкільному віці призводить до втрати часу, адже лише тільки при умові раннього комплексного оперативного втручання в систему корекційно-розвивальної роботи у сенситивний період розвитку дитини можливо досягнути оптимального рівня її розвитку. Сьогодні проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності. Система інклюзивної освіти спрямована на реалізацію принципів демократії, гуманізму, справедливості, індивідуального підходу до всіх учасників освітнього процесу, особливо до дітей з особливими освітніми потребами. Справжня інтеграція та інклюзія в дошкільному освітньому просторі значною мірою залежить від кваліфікації кадрів, що вимагає внесення змін

у процес підготовки майбутніх вихователів. І в цьому ракурсі особливе значення набуває проблема формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільної освіти в умовах інклюзивної компетентності, без якої перебування дитини у загальноосвітньому навчальному закладі набуває стихійності, формальності, яка не лише не приносить користі, а й є шкідливою для дитини, оскільки без одержання відповідної корекційної допомоги психофізичний розвиток дитини лише ускладнюється.

Метою дослідження є розгляд формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивної компетентності.

Інклюзивна компетентність майбутніх вихователів – це інтегративне особистісне утворення, яке обумовлює здатність здійснювати професійно-педагогічні функції в процесі інклюзивного навчання, враховуючи різні освітні потреби дітей і забезпечує включення дитини з особливими освітніми проблемами в середовище загальноосвітнього закладу та створення умов для її розвитку і саморозвитку [1].

Сьогодні в умовах євроінтеграції до єдиного освітянського простору, якість освіченості вихователя визначається рівнем його професійної компетентності. Підготовка фахівців дошкільної освіти повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Сутність компетентнісного підходу в освіті передбачає зміну формулювання цілей навчання, подолання прірви між освітою та вимогами життя, осмислення загальних цілей освіти за умов її варіативності і очікування результатів. Для цього потрібні фахівці, які втілюватимуть цей підхід в життя, адже далеко не всі сучасні педагоги здатні перебудуватися на нову систему. Саме чітко визначена виховна мета професійної підготовки майбутнього вихователя дошкільної освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами, єдність поглядів,

ціннісних орієнтацій, духовний освітньо-виховний простір формує цілісну особистість та інклюзивну компетентність майбутнього фахівця. Говорячи про професійну компетентність, варто зробити наголос на важливості прагнення і здатності молодшої людини реалізувати свій потенціал, збагачувати життєвий і професійний досвід, досягати успіхів у сфері дошкільної педагогіки. Оскільки компетентність включає в себе когнітивний, діяльнісний та особистісний компоненти, важливо надавати увагу здатності випускника свідомо визначити життєву стратегію, формулювати плани, докладати зусиль для їх реалізації.

Отже, спираючись на структуру інклюзивної компетентності майбутнього вихователя дошкільної освіти, ми виділяємо наступні **компоненти**: когнітивним компонентом передбачається вміння студентів висловлювати думку, почуття, поцінюванню, емоції стосовно виявлення іншої лінгвокультури в умовах інклюзивної освіти; діяльнісний компонент означає здатність здійснювати процес передачі та прийому інформації у ситуаціях міжкультурної та професійної спрямованості в умовах інклюзії; особистісний компонент позначається в умінні студентів впливати на поведінку представників іншої лінгвокультури в процесі міжкультурної комунікації завдяки регуляції власної поведінки. Результат сформованості кожного компоненту – це розвиток ціннісно-сміслових орієнтацій, знань, умінь, навичок, якостей вихователя, а результатом сформованості всіх компонентів є здатність майбутнього вихователя дошкільного закладу здійснювати професійну інклюзивну діяльність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Запроваджуючи інклюзивну освіту, ми повинні: по-перше, змінити негативне стереотипне ставлення суспільства до дітей з особливими освітніми потребами; по-друге, створити відповідні комфортні умови у загальноосвітніх навчальних закладах, щоб кожна дитина з особливими освітніми потребами змогла отримати доступ до якісної освіти. Разом з тим результати досліджень і

практика свідчать про те, що будь-яка дитина, яка має дефект розвитку, може за відповідних умов стати повноцінною, розвиватися духовно, забезпечувати себе в матеріальному відношенні і бути корисним суспільству.

Закономірно загострився у суспільстві інтерес до питань культури мови, риторики, мовного етикету, який змушує педагогів все більше уваги і навчального часу приділяти особливостям мови природною, мовним реакцій, мистецтву діалогу. Ведуться пошуки нових ефективних методик навчання діалогу – наприклад, самодіалогу, діалогу з текстом.

У навчальну роботу з методики професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у закладах вищої освіти включається знайомство студентів з низкою актуальних лінгвістичних понять. До цих понять відносяться: мова і мовлення, типи мовлення (розповідь, опис, міркування), стилі мовлення (розмовний, книжковий з його поділом на стилі – офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, художній, конфесійний, епістолярний), форми мови (усна і письмова), види мови (монолог і діалог), текст, тема, ідея, функціональні можливості мовних засобів. Сучасне заняття з української мови за професійним спрямуванням, контрольні роботи та тематичні атестації зазвичай включають завдання, спрямовані на перевірку знання і розуміння цих термінів.

Здійснене дослідження дозволяє зробити такі **висновки**: поняття «лінгвокультурологічна компетентність» дослідники відзначають спрямованість на знання мовної і немовної поведінки. Оволодіння даним видом компетентності забезпечує: 1) якісне оволодіння українською мовою; 2) насиченість світоглядних і загальнокультурних знань; 3) розвиток допитливості студентів, їх кругозору, толерантності, навичок співіснування з представниками іншомовної культури, їх власної культурної самосвідомості; 4) розвиток у майбутніх вихователів

дошкільних навчальних закладів правильно і грамотно викладати свої думки, оволодіння культурою усного та писемного спілкування [4].

У дошкільному навчальному закладі діти починають знайомитися з жанрами усної народної творчості: міфами, піснями, казками, байками, легендами, думами, баладами, літописами, прислів'ями та приказками. Тому майбутній вихователь має приділяти значну увагу засвоєнню духовних багатств, культурно-історичного досвіду, формуванню його як вільної, творчої, духовно багаті особистості із широким світоглядом та стійкими моральними принципами, яка пишається здобутками рідної культури і шанує надбання свого народу.

Опановуючи специфіку казкового епосу, діти дошкільного віку вивчають казки. Учені вважають, що казка – один з небагатьох жанрів, який дозволяє об'єднати дорослого і дитину, це засіб соціалізації дитини, має профілактичну функцію (виховання здорового способу життя) тощо. Казка виражає суспільний досвід людей, відображаються найкращі риси національного характеру, вчить як жити на світі, розрізняти добро і зло у житті, стати мудрішими, духовно багатшими. Казки навчають дітей житини на основі морально-етичних принципів, допомагати іншій людині, прагнути до своєї мети, бути справедливими, поглиблює почуття любові та поваги до батьків.

З дитинства кожна дитина чує народні колискові пісні: «Ой ну, люлі, дитя, спить», «Баю, баюшки баю», «Ой ти, коте, коточок» та ін. При цьому відбувається чуттєвий зв'язок між матір'ю та дитиною, між бабусею та онукою. Усю любов, ніжність, бажання бачити своє дитя щасливим, розумним, здоровим, гарним, батьки вкладають в невибагливі рядки і простеньку мелодію, організовану ритмом гойдання колиски.

На нашу думку, майбутні вихователі закладів дошкільної освіти повинні опанувати фольклорні твори різних жанрів, сформувати світоглядні пріоритети, морально-етичні установки, творче мислення,

цінності, дослідницькі та текстологічні уміння і навички. Викладачі закладів вищої освіти, які готують майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, повинні сприяти опануванню мистецтва фольклорного слова через посередництво використання інтерактивних методів навчально-виховної діяльності, формуванню лінгвокультурологічної компетентності в умовах інклюзивної освіти.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо у поглибленому вивченні низки актуальних питань: формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах інклюзивної освіти має бути системною, спрямованою на оволодіння студентами професійно-ціннісними орієнтаціями (визнання цінності особистості дитини незалежно від її порушення; спрямованість на розвиток особистості в цілому, а не тільки на отримання освітнього результату; усвідомлення своєї відповідальності як носія культури та її транслятора для дітей з особливостями психофізичного розвитку); професійно-особистісними якостями (співчуттям, емпатією, толерантністю, педагогічним оптимізмом, високим рівнем самоконтролю і саморегуляції); професійно-особистісними уміннями (творчим підходом до вирішення проблем, креативністю, умінням дотримуватися конфіденційності особистісних таємниць вихованця) та інклюзивною компетентністю, яка забезпечить можливість майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти здійснювати моніторинг психофізичного і соціального розвитку дітей, особистісно-орієнтований підхід, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини, створювати умови для включення дітей з обмеженими можливостями в середовище.

Література

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 320 с.

2. Давидченко І. Д. Формування лінгвокультурологічної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.04. ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Слов'янськ, 2018. 359 с.

3. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практ. посіб. / Тім Лорман, Джоан Депплер, Девід Харві ; пер. з англ. СПЮ. ФО Парашин І. С., 2010. 296 с.

4. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. вузов. 4-е изд., стер. Москва : Академия, 2010. 204 с.